

УДК 342.2

*Н. Є. Новоженіна**аспірантка**Міжнародного університету бізнесу і права*

КЛАСИФІКАЦІЯ ФОРМ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ ФУНКЦІЙ У КОНТЕКСТІ ПОЛОЖЕНЬ ТЕОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

Чітке і вичерпне трактування поняття функцій держави посідає одну з центральних позицій у теорії держави і права. По-перше, функції держави визначають внутрішній зміст держави, держава не можна охарактеризувати у відриві від характеру державної діяльності та сфери її застосування. Зміна напрямів і характеру діяльності держави з реалізації своїх повноважень обов'язково тягне перетворення у структурі її механізму; по-друге, у функціях держави виявляється її сутність і соціальне призначення. У зв'язку з цим виявлення визначальних характеристик держави, з'ясування її типу, соціального наповнення не можливі без детального вивчення функцій держави. Перш за все слід наголосити, що в теорії держави і права дефініція «функція» трактується по-різному. Визначення поняття «функція» має не лише правовий, а й природний, технічний контекст. Зміст цього поняття в трактуванні різних наук також різниться. Так, наприклад, функцією вважається діяльність суб'єкта у межах системи, до якої він належить структурно, а також взаємозв'язок суб'єктів, за якого зміна одного з суб'єктів з неминучістю тягне за собою перетворення в іншого. У теорії держави і права поняття «функція» означає основні напрями діяльності державно-правової освіти, а також власне таку діяльність держави.

Функції держави також мають спеціальне змістове наповнення як найважливіші напрями державної діяльності, також виражаючи суспільно-соціальне призначення. На нашу думку, крім того, природа функцій держави відображає його соціальну сутність залежно від конкретних фактичних обставин історичного моменту у держави можуть виникнути відповідно до цього моменту завдання і функції. Функція держави визначається як її соціальне призначення, втілюване у життя за допомогою цілеспрямованого впливу на суспільні відносини. Також функції держави можна вважати частиною її діяльності, до складу якої входять вся робота апарату державних органів. Ця позиція вбачається слушною, однак з певними застереженнями, що не всі види державної діяльності співвідносяться з поняттями функцій держави. Функцією, як відомо, є основний фактор і мета діяльності суб'єкта. Таким чином, функції держави – це кінцева ціль функціонування та існування держави, яка залишається незмінною на

всьому протязі існування держави. Так, у процесі розкриття поняття «функції держави» відображаються не лише напрями втілення державної діяльності, а й її мета. Однак функція і мета не є, на нашу думку, тотожними поняттями. Ми вбачаємо можливість тлумачення поняття функцій держави ще й як механізм державного впливу на процеси, що відбуваються в суспільстві: держава, регулюючи за допомогою різних механізмів суспільні відносини, впливає на перебіг громадських процесів [3, 6, 7].

У теорії держави і права існують кілька провідних позицій стосовно класифікації форм реалізації державних функцій, відповідно до якими відмінність проводиться за суб'єктом складом державної діяльності в певній галузі, зокрема у сфері оподаткування. Так, група вчених вважає [8], що вважають, що держава провадить матеріальну реалізацію основних напрямів державної діяльності у вигляді упорядкованих за зовнішніми властивостями діяльності державних органів. У цьому контексті виділяють такі форми здійснення функцій держави:

1) правову діяльність, тобто ведення державними органами функцій з опрацювання та реалізації загальнообов'язкових правових актів – джерел права, що має однорідний правовий характер;

2) організаційну діяльність, тобто технічне забезпечення, що не веде до настання правових наслідків від функціонування держави.

При цьому правова діяльність класифікується на правотворчу діяльність, пов'язану з опрацюванням, оприлюдненням, публікацією, зміною та скасуванням джерел права;

3) правозастосовна діяльність, спрямована на виконання нормативно-правових документів через видання актів реалізації права;

4) правоохоронна діяльність, здійснювану з метою недопущення порушення правових норм, а також спрямована на захист цивільних прав і забезпечення виконання відповідних обов'язків.

У правовій діяльності відображається взаємозв'язок держави і права, обов'язок держави реалізувати свої функції винятково на законних підставах і у законний спосіб. Такий підхід достатньо обґрунтований, тому що у демократичній правовій державі головним регулятором поведінки всіх членів суспільства є закон і верховенство права, державно-політичні інститути, а також інститути

громадянського суспільства повинні формуватися і функціонувати на законній основі.

Ще одна позиція, поширена серед теоретиків теорії держави і права [10], за якою форми здійснення функцій держави виражаються в діяльності головних, ключових, ланок державного механізму.

Розглянемо ще одну класифікацію, в якій виділяють такі основні форми здійснення функцій держави:

- законодавча діяльність: видання законодавчими державними органами обов'язкових для виконання всіма суб'єктами нормативно-правових документів;
- виконавча діяльність: реалізація органами виконавчої влади державних функцій у широкому спектрі сфер суспільного життя;
- судова діяльність: здійснення судовими органами правосуддя;
- контрольно-наглядова діяльність: реалізація державними органами контролю та нагляду над безумовним дотриманням законів на всій території держави.

Згадана класифікація має достатнє наукове і практичне значення, оскільки, відображаючи реалізацію принципу поділу влади, сприяє впорядкованому розподілу обов'язків між державними органами в процесі діяльності з реалізації державних функцій.

На наш погляд, перераховані підходи до визначення поняття форм реалізації функцій держави як однорідної діяльності його органів, що не слід вважати взаємовиключним, найбільш раціональним є їх комплексне використання, так як це дозволить не лише всебічно розглянути процес реалізації державою своїх функцій, а й напрацювати конкретні рекомендації стосовно підвищення ефективності державної діяльності.

Характеризуючи правові форми функції оподаткування, слід наголосити, що першорядним є проголошення у ст. 67 Конституції України юридико-організаційних основ оподаткування, а саме: «Стаття 67. Кожен зобов'язаний сплачувати податки і збори в порядку і розмірах, встановлених законом. Усі громадяни щорічно подають до податкових інспекцій за місцем проживання декларації про свій майновий стан та доходи за минулий рік у порядку, встановленому законом» [1]. Відповідні положення Конституції конкретизуються, закріплюються і реалізуються в нормах Податкового кодексу України [2] та інших нормативно-правових актів, що регулюють суспільні відносини у сфері оподаткування. Цей концептуальний напрям розвитку успішно реалізується в нормах податкового законодавства, що регулюють суспільні відносини, пов'язані з наданням пільг та інших преференцій, що стимулюють інвестиційну діяльність. Податкова система – це сукупність

податків і зборів, інших обов'язкових платежів і внесків до бюджету і державних цільових фондів, які діють у встановленому законодавством порядку. Податкова система складається з прямих і непрямих податків. Зміст функції податків полягає у тому, що процес стягнення податку обов'язково означатиме розподіл деякого явища або процесу між платником податку і державою [3].

Література

1. Конституція України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. Ред. від 30.09.2016. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Податковий кодекс України № 2755-V від 2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
3. Калюжний Р.А., Тимченко С.М., Пархоменко Н.М., Легуша С.М. Загальна теорія держави і права. – К.: Видавництво Паливода А.В., 2007. – 296 с.
4. Податкова політика // Словник фінансово-правових термінів. – 2-е вид., перероб. і доп. – К.: Алерта, 2011. – 558 с.
5. Функції податків і зборів // Митна енциклопедія: у 2 т. – Хм.: ПП Мельник А.А., 2013.
6. Гусарев С., Колодій А. Фундаменталізація теорії держави і права // Право України. – 2009. – № 4. – С. 194–196.
7. Оніщенко Н.М. Правова система і держава в Україні: монографія. – К.: КНЕУ, 2012.
8. Білозьоров Є.В., Власенко В.П., Горова О.Б., Завальний А.М., Заяць Н.В. та ін. Теорія держави та права; за заг. ред. С. Д. Гусарева, О. Д. Тихомирова. – К.: НАВС, Освіта України, 2017. 320 с.
9. Чухно А. Цивілізаційні та формаційні підходи й їхня роль в економічній теорії та суспільній практиці // Економіка України. – 2001. – № 6. – С. 38–42.
10. Зайчук О.В., Журавський В.С., Оніщенко Н.М., Тимошенко В.І., Бобровник С.В. Вступ до теорії правових систем: монографія / Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького НАН України. 2-ге вид., доп. і перероб. . – К.: Юридична думка, 2016. – 431 с.
11. Крестовська Н.М., Цвіркун О.Ф. Історія вчень про державу і право. – Харків: Одісей, 2008.
12. Проблеми теорії та історії держави і права: зб. ст.; за ред. Ю. С. Шемшученко; О. К. Марін; І. С. Триценко; Львів. держ. ун-т внутр. справ, НАН України, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького, Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Укр. асоц. порівнял. правознав. – К., 2011. – 163 с.

Анотація

Новоженіна Н. Є. Класифікація форм реалізації державних функцій у контексті положень теорії держави і права. – Стаття.

У статті розглянуто класифікацію функцій держави як матеріальну реалізацію основних напрямів державної діяльності у вигляді упорядкованих за зовнішніми властивостями діяльності державних органів і як форми здійснення функцій держави, що виражаються в діяльності ключових ланок державного механізму. Доведено, що у правовій діяльності відображається взаємозв'язок держави і права, обов'язок держави реалізовувати свої функції винятково на законних підставах і у законний спосіб.

Ключові слова: держава, державні функції, теорія держави і права, форми реалізації державних функцій.

Аннотация

Новоженина Н. Е. Классификация форм реализации государственных функций в контексте положений теории государства и права. – Статья.

В статье рассмотрена классификация функций государства как материальную реализацию основных направлений государственной деятельности в виде упорядоченных по внешним свойствам деятельности государственных органов и как формы осуществления функций государства, выражающиеся в деятельности ключевых звеньев государственного механизма. Доказано, что в правовой деятельности отражается взаимосвязь государства и права, обязанность государства реализовывать свои функции исключительно на законных основаниях и законно.

Ключевые слова: государственные функции, государство, теория государства и права, формы реализации государственных функций.

Summary

Novozhenina N. E. Classification of forms for the implementation of state functions in the context of the state and law theory. – Article.

The article deals with the classification of state functions as a material realization of the main directions of state activity in the form of ordered by the external properties of the activities of state bodies and as forms of the implementation of state functions, which are expressed in the activities of key components of the state mechanism. It is proved that the legal activity reflects the relationship between the state and the law, the duty of the state to exercise its functions exclusively on legal grounds and in a lawful way.

Key words: forms of realization of state functions, state functions, state, theory of state and law.